

Een hagiografisch portret in *de Volkskrant* met de titel 'Een visionair, en een tamelijk geniale bovendien', waarin Rotmans verschijnt als een 'profeet' met 'bijzondere gaven'. De ene na de andere uitverkochte zaal hangt aan zijn lippen. Hij figureerde verschillende keren in het VPRO-programma *Tegenlicht*. Aanhangers stappen als een soort groupies gezamenlijk in een gehuurde bus om uren later hun goeroe te horen spreken nadat deze een entree heeft gemaakt als een heuse popster. Ze noemen zichzelf in zijn *slipstream* 'kantelaar', 'friskijker' en 'dwarsdenker'.

Heilsleer

'Allemaal termen uit de kantelkerk, met Rotmans als radicale voodoo-priester die een allesomvattende heilsleer verkondigt', kritiseert Friso de Zeeuw (praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling, TU Delft). 'Hij predikt voor een humorloze, gelijkhebbende club die onderdak biedt aan een elite van verdwaalde intellectuelen. Zij zoeken houvast in een onzekere wereld. Hij zegt dat de crisis een zegen is, en staat dus ver af van de werklozen die er het slachtoffer van zijn.'

Evelien Tonkens (hoogleraar Burgerschap, Universiteit voor Humanistiek) sluit zich daarbij aan: 'Veel zz'pers bungelen aan de onderkant van de arbeidsmarkt en zijn op zoek naar een inkomen. Dat hopen ze te halen uit, vaak met overheidsgeld gefinancierde, "burgerinitiatieven" – in feite maatschappelijke initiatieven waarin overheid en sociaal werkers een belangrijke rol spelen. Rotmans heeft geen oog voor die tragische kant én niet voor die mengvormen.' Bovendien ziet hij niet dat initiatieven die wél door burgers worden gedragen, gedomineerd worden door 'ons soort mensen', zegt ze: 'Hoogopgeleid, goedgebekt. Hoe verhoudt hun agenda zich tot die van laagopgeleide burgers met een zwakke politieke stem en heel andere zorgen? OSM begint een burgermoestuin, geen huiswerkklas. Prachtige initiatieven – maar als je die in maatschappelijke vernieuwing centraal stelt, wordt de diploma-democratie waar we vanaf moeten, juist versterkt.'

Stormram

Wie is Jan Rotmans? Hij noemt zichzelf een 'professor en progressor, friskijker en dwarsdenker, koploper en kantelaar'. De hoogleraar Transitiekunde (Erasmus Universiteit Rotterdam) werkt keihard en slaapt heel weinig – Rotmans wil opbranden, niet uitdoven. Hij wordt gedreven door de wil de wereld te verbeteren, zeggen zijn medestanders. 'Een inspirator die veel mensen weet te verbinden en te mobiliseren, en een stormram die het debat wil openbreken', aldus John Grin (hoogleraar Beleidswetenschap, Universiteit van Amsterdam). Daarbij schuwt Rotmans apocalyptische taal niet. 'We staan aan de vooravond van tientallen jaren van

TEGEN HET LICHT

JAN ROTMANS: VISIONAIR OF VOODOO-PRIESTER?

Laat zijn naam vallen, en er volgt gegarandeerd een uitgesproken reactie. **Jan Rotmans**, de man met het credo 'we leven niet in een tijdperk van verandering, maar in een verandering van tijdperk', kent fervente aanhangers en geharnaste tegenstanders.

crises. Het wordt gewoon knokken. Het wordt een slagveld. We moeten ons wapenen', zegt hij in 2012 tegen *de Volkskrant*. 'De strijd wordt keihard, het is darwinisme in de zuiverste vorm. We zitten op het randje van de chaos.'

Rotmans predikt de revolutie: 'Jan doet aan *scientivism*. Hij vindt het de morele plicht van wetenschappers om een activistische rol op zich te nemen', weet Pim Martens (hoogleraar Duurzame Ontwikkeling en directeur van MUST, Universiteit Maastricht). Martens kent Rotmans sinds 1992, toen hijzelf nog student was en Rotmans een kersverse, jonge hoogleraar. 'Jan wilde al heel vroeg op een interdisciplinaire manier naar dingen kijken. Nu roept iedereen dat, maar vroeger vonden ze dat maar niks. Ik heb hem nooit anders gekend dan hij nu is: hij wil dat wat hij zegt wetenschappelijk goed onderbouwd is, hij werkt met een grote bevlogenheid, en hij vindt dat wetenschappers niet in hun ivoren toren moeten blijven.'

Globo

Ook Arjen Hoekstra (hoogleraar Watermanagement, Universiteit Twente) herinnert zich de 'inspirerende tijd' met Rotmans in de jaren negentig. 'We noemden ons de globo's: tien jonge honden, promovendi, die in een heel intellectuele, sociale en dynamische sfeer aan een nieuw computermodel werkten om toekomst-scenario's door te rekenen. Jan was erg voortvarend, een echte trekker. Hij heeft altijd een enorme ambitie gehad: "Ik ga de wereld veranderen, ik ga geen kleine dingetjes doen". Dat apocalyptische taalgebruik zat er van begin af aan al in, zegt Hoekstra. 'Dat leidde soms wel tot spanningen binnen de groep. Ik vind het zelf ook wat ver gaan, maar ja: Jan heeft een missie, en je kunt beslist zeggen dat hij dingen in beweging krijgt. Hij loopt wetenschappelijk niet meer vooraan, hij heeft ervoor gekozen meer de bühne op te gaan. Zijn erkenning en succes krijgt hij nu meer in de maatschappij.'

Rotmans is zeer intelligent, ijdel, radicaal, toegankelijk, staat graag in de schijnwerpers en kan intimiderend overkomen, volgens mensen die hem al jaren kennen. 'Jan durft dingen te zeggen die niet bij iedereen goed vallen', zegt Marjan Minnesma (met wie hij Urgenda oprichtte). 'Mensen opschudden doet hij niet altijd zachtzinnig. Jan speelt ook op de man als het moet, maar kan dan ook incasseren.' De meningen zijn verdeeld over de vraag of hij tegen kritiek kan.

De man die ooit heeft overwogen om profvoetballer te worden, kreeg bij zijn oratie een shirt met het nummer 13,9 cadeau – bijna nummer 14, bijna de beste. 'Ik ben tevreden met een 8; dat snapt hij niet', zegt Jan-Pieter Schregel, die Rotmans al 36 jaar kent en hem een 'heel waardevolle vriend' noemt. Toen Schregels moeder overleed, landde Rotmans op Stockholm. 'Hij vroeg meteen of hij terug moest komen. Hij is een fijne vent die weet dat hij veel kan en doet, en dat hij daarvoor zijn vrienden en zijn vrouw nodig heeft. Ik weet nog goed dat we in de jaren negentig samen naar

een concert van The Eagles gingen, en Jan me vertelde dat hij een volgende stap wilde zetten. Ze speelden "take me to the limit, one more time". Jan gaf me een klets voor mijn kop en zei: "Zonder jou lukt me dat niet."

Verveling

Rotmans ontwikkelde IMAGE, het eerste integrale klimaatmodel waar wetenschappers wereldwijd mee werkten en dat nog steeds wordt doorontwikkeld. Hij richtte het interdisciplinaire onderzoeksinstituut ICIS op aan de Universiteit Maastricht, stond aan de wieg van Urgenda (een actieorganisatie voor duurzaamheid en innovatie) en van DRIFT. Hij klimt op podia en schuift aan in *boardrooms*, plekken waar hij zich in zijn hybride auto met chauffeur naartoe laat rijden – hij heeft geen rijbewijs. Hij heeft een *personal trainer* om fysiek fit te blijven, en een hechte vriendenclub om niet arrogant te worden (en om over voetbal te praten; gesprekken over buitenspel kunnen uren duren). 'Hij is een zielsgenoot', zegt Egbert Fransen, in wiens Amsterdamse Pakhuis de Zwijger Rotmans al een keer of tien is opgetreden. 'Hij probeert overal mensen te verbinden, dingen op gang te brengen. Onze missie en die van hem sluiten naadloos op elkaar aan.' 'Jan is vooral een verhalenverteller, hij houdt niet van details en uitvoering. Die deed ik,' zegt Minnesma. 'Hij is drie keer van vakgebied gewisseld en heeft drie keer vooropgelopen. Hij is snel verveeld; daarom pakt hij om de paar jaar weer iets nieuws op.' De boel praktisch uitwerken, dat doen anderen. Mensen zoals Jos de Blok (directeur BuurtZorg), die zegt: 'Jan is een visionair die ziet wat mogelijk en noodzakelijk is. Om iets concreets te doen, zal hij altijd anderen nodig hebben. Maar dat geeft toch niet? Als je er maar in slaagt de juiste mensen te vinden.'

'Ziet wat mogelijk is' sneert De Zeeuw. 'Ondergronds intensief ruimtegebruik zou gangbaar worden; daar is niets van uitgekomen. In de Haarlemmermeer moest alles drijvend worden gebouwd: volstrekt irreëel, want veel te duur. Rotmans is een mafkees. Maar bang is-ie niet, dat moet ik hem nageven.' Tenminste één kwaliteit waar mede- en tegenstanders het over eens zijn.

Malou van Hintum is freelance journalist.

Voor dit verhaal sprak ze met **Jos de Blok** (directeur en oprichter van thuiszorgorganisatie BuurtZorg), **Egbert Fransen** (directeur Pakhuis de Zwijger), **John Grin** (hoogleraar Beleidswetenschap, in het bijzonder Systeeminnovatie, Universiteit van Amsterdam), **Arjen Hoekstra** (hoogleraar Watermanagement, Universiteit Twente), **Rob Krabben-dam** (vriend), **Pim Martens** (hoogleraar Duurzame Ontwikkeling en directeur van Maastricht University Graduate School of Sustainability Science (MUST), Universiteit Maastricht), **Marjan Minnesma** (directeur Urgenda), **Jan-Pieter Schregel** (vriend), **Evelien Tonkens** (hoogleraar Burgerschap en Humanisering van de Publieke Sector, Universiteit voor Humanistiek) en **Friso de Zeeuw** (praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling, TU Delft).

Kort cv

Jan Rotmans wordt in 1961 in Rotterdam geboren. Hij studeert wiskunde in Delft, promoveert en gaat in 1986 werken bij het RIVM waar hij IMAGE ontwikkelt, het eerste integrale klimaatmodel. Daarna werkt hij aan TARGETS, een mondiaal

model voor duurzame ontwikkeling. Na een uitstapje naar de VN in New York wordt hij hoogleraar aan de Universiteit Maastricht. In 1998 richt hij het International Centre for Integrated assessment and Sustainable development (ICIS) op. In 2004 wordt hij hoogleraar Transitiekunde

aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en richt hij het Dutch Research Institute For Transitions (DRIFT) op. In 2007 richt hij samen met Marjan Minnesma Urgenda op, een actieorganisatie gericht op duurzaamheid en innovatie. In 2014 presenteert hij zijn initiatief *Nederland Kantelt*,